

МБОУ «Онерская СОШ»

«Мунха» бырааһынньыга
улахан бөлөх оҕолоругар аралдыты

Иитээччи: Протопопова А.А.

Мунха бырааһынныга

Оскуолаға кириэн иннинээҕи саастаах оҕолор аралдьыты

1. Өбүгэ дьарыгын билиилэрин чинэтии
2. Айылҕаҕа харыстабыллаах сыһыаны иитии.
3. Сизэри-туому билиһиннэрии

1. **Бытааччы:** Үүммүт үтүө киэһэнэн, күндү оҕолор.

Сэтинньи ый туох ыйа буоларын билэгит дуо? (Байанай ыйа) Саамай сөп. Байанай ыйа. Сэтинньи ый булчуттар ойуурга булка барарга тэринэр, саамай бултууйар кэмнэрэ буолар. Өссө биһиги сахалар күөллэргэ баран мунхалыыр кэммит.

Итээччи: Ону барытын биһиэхэ айылҕа биэрэр. Биһиги төрөөбүт сирбит айылҕата олус киэн, баай, ыраас. Ол иһин бүгүн биһигини кытта Уу иччитэ телемост нөнүө кэпсэтиэҕин баҕарар (1 слайд).

Күөх Боллох Тойон –уу иччитэ. Уу иччитин туһата: -Балыксыттарга туһалаах. Ону таһынан уу иччитэ уу харамайдарын көрөр, онно уу көтөрдөрө кытта киирэллэр.

Куойа-манкы тутуурдаах,

Куйуур-тымтай сүгэхэрдээх,

Күөх ньамах бытыктаах,

Курун хара дьүһүннээх,

Өнөр-үскэм бэйэлээх,

Өдүгэт Боотур оҕонньор.

Уу иччитигэр алгыс ыам ыйыгар оноһулар. Алгыс этэллэр, арыылаах алаадынан күндүлүүллэр. Ол кэннэ уу таһыгар олорон аһылар.

Уу иччититтэн ааттаһан-көрдөһөн баран биирдэ балыктылар. Онтон билигин биһиги, оҕолор, Уу иччитигэр ханнык балык, ханна олорорун (өрүскэ, күөлгэ, үрэххэ) туһунан бэйэбит билибитин билиһиннэриэбиз.

слайд: собо, сордон, алыһар, сыалыһар, мунду, хатыыс, күстэх.

Итээччи: Балыктар биир-биир көстөн аастахтарын аайы эһиги илиигитин уунан балык аатын, ханна олохсуйан олорорун (өрүскэ, күөлгэ, үрэххэ) этиэххит сөп дуо?

Билигин оҕолорбут балыктар тустарынан хоһоон ааҕан иһитиннэриэхтэрэ. **Уу иччитэ (слайдаҕа сангарар):** Маладьыастар, мин өрүстэрбэр, күөллэрбэр, үрэхтэрбэр ханнык балыктар олохсуйан олороллорун бэркэ билэр эбиккит. Аны таабырыннарбын таайын эрэ:

Муос сонноох Мохчохоон оџонньор баар үһү? (собо)

Сары саџыннахтаах уһун синньигэс оџонньор баар үһү?(сордон)

Уу иһигэр оботтоох Уйбаан баар үһү?(илим)

Сыгыннах оџолор ураһаџа киирэн бараннар, кыайан тахсыбаттар үһү? (тууга киирбит балык)

2. Онтон билигин оџолор мунха сизер-туому төһө билэргитин бэрэбиэркэлиэџин:

- Тыастан-уустан булт күрэнэр дииллэрэ. Мунхалаан балыгы ыллахтарына, кэлэрин тухары сомсо турбаттар. Сөп буолары ылан баран тохтуулар.

- Балык унуоџун түбэһиэх сиргэ бырахпаттар, унуоџу тэпсэ сылдыбаттар, уокка бырахпаттар – аһыы.

- Собону сии олорон, мээнэ санарыма – унуохха харыан.

- Өбүгэ үгэстэрин кэһэн, ууну киртиппэттэр, ууга өлүгү, унуоџу, кири-хаџы бырахпаттар, маһы силистэри таннары аспаттар, биилээџи, уһуктааџы ойбонно түһэрэртэн улаханлык сэрэнэллэрэ. Бэл ойбонно умсан тэриллэрин ылар буолаллара..

- бултаабыт бултарын көнөммөттөр, тэһнэ үллэстэллэр, дьонно бэрсэллэр.

3. Биһиги чуолаан бүгүн мунха туһунан кэпсэтэбит.

Бултунан, балыгынан дьарыгырар хас биирдии киһи булдун тэрилин уурар ампаардаах эбэтэр сарайдаах буолар. Билигин Радомирбыт эһээтин мунхатын тэриллэрин туһунан кэпсээнин истиэџин.

4. Ытааччы: Оџолоор, мунхалыаџын эрэ.

Оонньуу “Мунха”

Түмүк:

Уу иччитэ (слайдаџа санарар): Маладьыастар, мунха туһунан олус үчүгэй билиилээх эбиккит. Өрүү сизери-туому тутуһар, айылџаџытын харыстыыр оџолор буолун. Көрсүөххэ диэри!